

Vítězslav Nezval v (olympijském) Soči

[...] jsem šťastně v Soči,
poněvadž tu mají ženy oči
podobné ženám na Moravě.
Poněvadž zde rostou pryskyřníky v trávě
hned vedle palem —
a nebýt toho zázračného moře,
byl bych v Praze málem.

Dávat Vítězslava Nezvala do spojení s olympijskými hrami v Soči je na první pohled zcela nelogické a nečekané. Co má Nezval vůbec s olympiádou společného? Už jen při pohledu na dobové fotografie zachycující básníka od konce 20. let v celé své „velikosti“ je víc než jasné, že sportovní aktivity nepatřily mezi jeho oblíbené činnosti; sportu se vyhýbal (výjimkou bylo plavání), o sport se nezajímal. Málokdo by si však pomyslel, že tento 170 cm vysoký a metrák vážící český básník, kterého Bidlo či Hoffmeister ve svých karikaturách zpodobňovali s koulovitou fyziognomií, že tento básnický následovník a obdivovatel tělocvičných borců K. H. Máchy a K. Hlaváčka byl ještě ve svém pubertálním věku sportovně zdatný, jak o tom svědčí vysvědčení z posledních ročníků třebíčského gymnázia¹. Svě sportovní „nadání“ Nezval předvedl v pozdějších letech jen několikrát, a to především v disciplíně hodů (láhev vržená po vrchním v jihoslovenské vinárně Kumanovo, rozbitá lampa a okno ženského kláštera, hozená židle v baru paláce Fénix) a zápase řeckořímském (potyčka se strážníky, rvačka s vrátným z paláce Fénix a jeho následné nesportovní škrcení); nesmíme zapomenout ani na jeho sprinterské výkony, o kterých nám zanechala svědectví ve svých vzpomínkách Marie Prušáková-Honzíková: „Zahlédla jsem [...] Karla Konráda, jak před Nezvalem prchá kolem stolu a jak Nezval za ním letí rychlostí, kterou by u něho nikdo nečekal.“

Vítězslava Nezvala však pojí s olympijskými hrami v Soči něco zcela jiného než předvedení sportovních dovedností: *genius loci*.

Dějiště XXII. zimních olympijských her navštívil Nezval neplánovaně, a to „zásluhou“ skandálu na mezinárodní konferenci o socialistickém realismu konané v dubnu 1957 v Moskvě². Na konferenci, na které měl promluvit jménem čs. delegace spisovatelů, totiž ke zděšení sovětských kulturních a stranických pracovníků (a i těch československých) přednesl své výhrady vůči socialistickému realismu. Svou nevoli psát podle pravidel tohoto v té

¹ Na vysvědčení z 6.–8. třídy (1916–19) měl Nezval z tělocviku vždy nejlepší známku.

² Zatímco o vyslání delegace čs. spisovatelů do SSSR informovaly Literární noviny 30. března 1957, o jejím návratu a výsledcích konference pomlčely.

době jediného oficiálního literárního směru vyjádřil i tím, že si po vystoupení odmítl (a s ním i ostatní členové delegace) na socialistický realismus připít stakanem vodky. Delegace čs. spisovatelů nebyla již puštěna do dalších literárněteoretických diskusí a její účast na konferenci rovněž nebyla vítána; zároveň nebylo možné z diplomatických důvodů její pobyt v SSSR ukončit před plánovaným datem. Poslání delegace se tedy změnilo na rekreační: byl jí nabídnut výlet do gruzínského Tbilisi. Z obav z neúspěšného přeletu Kavkazu však Vítězslav Nezval do Tbilisi neodletěl; spolu s Vilémem Závadou se tak z Moskvy na několik dnů přestěhovali pod kavkazské hory – do Soči.

Toto město ležící na pobřeží Černého moře v Krasnodarském kraji mělo nezanebatelný inspirační vliv na básnickou tvorbu Vítězslava Nezvala v posledních dvou letech jeho života. Jen pár týdnů po návratu delegace ze Sovětského svazu otiskly Literární noviny 25. května první část z Nezvalova cyklu *Černé moře*, 8. června pak část druhou: cyklus obsahoval 34 básní napsaných pod dojmy z černomořského pobytu; další se dochovaly v Nezvalově pozůstalosti. A právě básně z cesty po SSSR a Jugoslávii (jaro a léto 1957) – tedy cyklus *Černé moře* doplněný tematicky příbuznými básněmi – a Itálii (březen 1958) Nezval plánoval zařadit do samostatné sbírky téhož názvu: *Černé moře*; černomořský cyklus tak měl být stavebním kamenem nové cestopisné sbírky, podobně jako byl pařížský pobyt pro sbírku *Sbohem a šáteček* (1934).

Úzce či vzdáleně se města Soči dotýká šest básní z černomořského cyklu: *Na shledanou, milá Soči*, *Tam dole u Tbilisi*, *Andělina*, *Trávník nad pláží*³, *V Soči na pláži* a *Jednoho večera*⁴. Najdeme v nich Nezvalův stesk po Praze, impresionistické dojmy z pobytu pod Kavkazem, odkaz na Lermontovova *Démona*, především ale básníkovu okouzlení půvabem tamních žen, tajemností jejich očí. Tak zapůsobilo na Nezvala před půl stoletím dnes olympijské Soči.

Alsen Hanson

3 Všechny součásti cyklu *Černé moře* otištěného v Literárních novinách v květnu a červnu 1957.

4 Obě za básníkovu života nepublikovány; báseň *V Soči na pláži* byla poprvé uveřejněna v roce 1959 v *Básnickém almanachu 1958*, báseň *Jednoho večera* až v roce 1990 ve 37. svazku *Díla Vítězslava Nezvala* mezi básněmi nalezenými v básníkově pozůstalosti.

Na shledanou, milá Soči

Na shledanou, milá Soči,
na shledanou, dobrý den.
Kdo ten kámen nepřeskočí,
nemůže být koníkem.

Já ten kámen nepřeskočil,
kdo by se rval s kamenem,
kdybych se byl neotočil,
byl bych shořel plamenem.

Tam dole u Tbilisi

Tam dole u Tbilisi
ční třpytící se svah,
tam bydlívala kdysi,
tam dole u Tbilisi,
královna Tamara.

Měla tak černé oči,
že šel z nich na mne strach,
dnes potkal jsem ji v Soči,
měla zas tytéž oči,
překrásná Tamara.

Byla v nich strašná síla,
ač šly jak v dřímotách,
a Gruzie v nich snila
jak ona dnes, ta milá
dívenka Tamara.

Slyšel jsem černé zvony
bít dlouze na poplach,
ty oči, ony, ony,
to vzhlédla zpod záclony
vznešená Tamara.

A nad pramenem kašny
se skvěl v nich zlatý prach.
A kdosi příliš strašný
se díval na mne z kašny,
překrásná Tamara.

Viděl jsem přízrak, ztuhlý,
jak na márách
anebo v hloubi truhly.
Viděl jsem řeřavé uhlí,
v něž dýchla Tamara.

Andělina

Nad lahví gruzínského vína
se večer co večer skláněla.
Jmenovala se Andělina,
my řekli bychom Anděla.

V jejích očích byla strašná šíře
večera, který vlahý je,
vždyť pocházela ze Sibíře,
a Sibiř, to je Asie.

V románech, které psala Čarská,
by byla dívčí najádou,
vždyť pocházela z Krasnojarska,
a Sibiř je nám záhadou.

Už zase nalévá nám víno,
a dnes už, myslím, po páté,
ó, tolik milá Andělino,
jak, jak se na nás díváte!

Ne, opravdu jsme nemyslili
na vaše mládí, věřte nám,
však proč se vám dnes ruce chvěly,
vy nevíte to, já to znám.

Cestička osudu je vratká,
pro vás chci polykati brom,
och Andělino, vaše matka
prý zemřela vám na sarkom.

Váš otec přežil celou válku,
vy víte, měl se všelijak.
Nežije, zahleděla jste se v dálku,
jednoho dne ho přešel vlak.

Jaká to byla stáda koní,
jaká to byla stáda koz
před třemi roky, ještě loni,
radš nevzpomínat na kolchoz.

Ach, jak je mužská ruka hrubá,
ať je, či není vám to vhod,
zvláště když nějaký otevřhuba
zavolá drsným hlasem „ščot“.

Ne, nás se nemusíte báti,
ač zpíváme jak slavíci,

i kdyby mohlo se vám zdáti...
Tu máte moji pravici.

Ach, nemíti už ani bratra,
na koho myslet po práci,
když vyjdete svá čtyři patra
a když nám srdce krvácí.

V svém malém čepci z bílých krajek
jste jako miska kompotu,
ach, řekněte, jak, z kterých bajek,
jste spředla svoji čistotu.

Mé srdce patří vám dnes celé,
jako by bylo bez bytu,
teskné a láskou zledovělé
a plné, plné soucitu.

Ach lásko, lásko, ruská zemi,
měj za všecko mé štěstí dík,
i když tak trochu smutno je mi,
i když jsem asi romantik.

Ty diktuješ mi básně, Rusi,
a já je zapisuji jen,
jak prostý tulák světem jdu si
a čtu svůj osud z očí žen.

Až půjdu jednou po Petříně,
zasteskne se mi po moři,
po šedooké Andělině,
po leningradském nádvoří

a tato vzpomínka jak dýka
mně ze srdce krev vycedí,
ať žije šťastná Andělka
a ať jí lidé povědí,

že jeden básník zpítý květy
ji opěvoval z extáze
v Soči pod kavkazskými hřbety
z touhy a stesku po Praze.

Trávník nad pláží

Trávník nad pláží
porostlý rozrazil je,
lodi, nač jezdit do Brazílie,
příliš nového člověku překáží,

jsem šťastně v Soči,
poněvadž tu mají ženy oči
podobné ženám na Moravě.
Poněvadž zde rostou pryskyřníky v trávě
hned vedle palem —
a nebýt toho zázračného moře,
byl bych v Praze málem.

V Soči na pláži

Sbohem, moře, letí pták,
letí zlatá včela sadem.
Slunce rudý vlčí mák
malou chvílku před západem.

Večernice, rozedni
svoje světlo plavovlasé.
Slunce, jen si zapadni,
však ty vyjdeš zítra zase.

Tak ten život uplyne,
slunce, řeknu tedy skromně:
Však ty vyjdeš pro jiné,
nevyjdeš-li zítra pro mě.

5. VIII. 1957

Jednoho večera

Jednoho večera v hospůdce v Soči,
která se chvěla na hvězdách,
cítíl jsem zvláštní, uhrančivý pach
kolínské vody, která přes práh vkročí,

veliké, něžně kmitající oči
nalévaly mně víno jako v snách,
proč věřím, nebo jsem snad na vahách?
Pro jakou barvu vlasů, pro cí?

Až podruhé dám ošidit se schodem,
natřete zase moji ruku jódem,
až podruhé v parku upadnu?

Pak noc se chvěla jako početnice,
čítal jsem hvězdy do sta, do tisíce...
A uzavřeli jsme pokladnu.

Použité prameny

ANONYM

1957 „Ústřední výbor Svazu čs. spisovatelů zasedal“; *Literární noviny*, č. 13, s. 6.

BLAHYNKA, Milan

1981 *Vítězslav Nezval* (Praha: Čs. spisovatel)

BRANISLAV, František (ed.)

1959 *Básnický almanach 1958* (Praha: SNKLHU)

FIALA, Vlastimil

1960 *Ediční poznámka*; in NEZVAL, Vítězslav. *Nedokončená* (Praha: Čs. spisovatel)

FISCHEROVÁ-NEZVALOVÁ, Vlasta

1962 *Kouzelná říše dětství Vítězslava Nezvala* (Praha: SNDK)

Literární archiv Památníku národního písemnictví - fond Vítězslava Nezvala

MACHÁČEK, Miroslav

1980 *Vítězslav Nezval* (Praha: Horizont)

MARŠÍČEK, Vlastimil

1999 *Nezval, Seifert a ti druzí... Necenzurovaný slovník českých spisovatelů* (Brno: Host)

NEZVAL, Vítězslav

1936 *Řetěz štěstí* (Praha: V. Čejka)

1957 „Černé moře: první část cyklu“; *Literární noviny*, č. 21, s. 3.

1957 „Černé moře: druhá část cyklu“; *Literární noviny*, č. 23, s. 7.

1960 *Nedokončená* (Praha: Čs. spisovatel)

1962 *Básně všedního dne. Dílo Vítězslava Nezvala, sv. 12* (Praha: Čs. spisovatel)

1990 *Pozůstalé básně. Dílo Vítězslava Nezvala, sv. 37* (Praha: Čs. spisovatel)

OLIČ, Jiří

1993 *Čtení o Jakubu Demlovi* (Olomouc: Votobia)

PRUŠÁKOVÁ-HONZÍKOVÁ, Marie

1989 *Když hoří obrazy* (Praha: Melantrich)

TAUFER, Jiří

1976 *Vítězslav Nezval. Literární studie* (Praha: Práce)

Vítězslav Nezval v (olympijském) Soči.

Alsen Hanson

Vytvořeno pro internetové stránky <http://manonlescaut.wz.cz>.

Datum vydání: 3. 2. 2014
Aktualizováno: 22. 2. 2014

Tento dokument podléhá licenci Creative Commons.
Uveďte autora – Nevyužívejte dílo komerčně – Zachovejte licenci
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/cz/>